

אבל אני לא חושב שצריך לשנות את הקו היסודי, האידאולוגי, אלא להיפך, לשמר אותו.

● **האם זה מיקרה ששלושת שריי החישובים שלוששתם אינם רוויזורים ניסטיים מלידה?**

אני לא בטוח. לא נוח לי לדבר על ביוגרפיות, גם בין שרים אחרים לא כולם רוויזורים ניסטיים מלידה. מי רוויזור ניסטי מלידה? הרי אדם לא נולד רוויזור ניסטי.

● **שמיר, ארנס.**

נסדר, יש הבדל בביוגרפיה של אנשים שונים. אבל את תיקת כשרייהליכו, את חכרייהכנסת, לא יהיה חתך נכון לפי מי ש נולד במרכאות רוויזור ניסטי, לבין מי שנעשה עם השנים אישהליכו או תנועהחירות. אני לא חושב שזה החתך הנכון. אתה תראה, ככל המחלוקת שהיו בחרות, זה לא תמיד עמד כך.

אתן לך דוגמה. בזמנו היתה מחלוקת בחרות בין עזר וייצמן לבין מנחם בגין. וייצמן עזב את תנועהחירות. אפשר לומר וייצמן כחוק. אבל היתה גם מחלוקת עם שמואל תמיר, עליו השלום, ושמואל תמיר עזב את תנועהחירות. הוא היה דווקא איש שנוער, אם אתה רוצה, נולד רוויזור ניסטי, לפי הביטוי שלך.

● **כשתמיר עשה פילוג ב-1966, הוא התפלג שמואלה, לא ימינה.**

אני לא בטוח אם זה היה שמאלה או ימינה. היו כמה פעמים.

● **ב-1966 זה היה בכיוון המתון.**

יכול להיות.

● **אחריתך הפך קיצוני, אחרי מילחמת ששת הימים.**
יכול להיות, אבל היו אנשים, רוויזורים טיפיים מלידה, כמו גאולה כהן, שהתפלגו בכיוון האחר. ולאן התפלגו, קוק, או שמואל מרלין, אינני יודע. וגם אפשר לראות כי היסטוריה, ככל המאבקים שהיו בתוך התנועה הרוויזורניסטית, בתנועהחירות. היו פילוגים שונים. היום לא מדובר על פילוג, היום מדובר

בעיצוב קואליציה רחבה מאוד של מתנגדיהמזימה, של מי שהיו מחוץ למזימה.

השם במהרה, עדיין לא נחיה במצב של צרפת וגרמניה. עדיין יש שוני די גדול מאלף סיבות, שאני לא אכנס אליהן עכשיו.

שאלה: מול בולדוור כמו אריק, אולי הנחמדות לא מועילה.
תשובה: גם בולדוור אי אפשר להפעיל רק בעזרת מנוע. הוא צריך גם בלמים.

תהיה כליךך דומיננטית, שבו פעי רים חברתיים יהיו הרבה יותר חשובים.

זאת אלה ששקה להשיב עליה. באופן תיאורטי, המפלגות הן בסך הכל מכשירים, והן משתנות. מיפלגות עולות, מיפלגות יורדות.

אצלנו, בארץ, המפלגות די יציבות. הגר שים הגדולים, מפא"י על גילגוליה השונים וחרות עם נספחיה השונים, כבר הרבה שנים הן שני עמודיהתווך, כמישקלים שונים, והן לא השתנו. המיבנה האיגוני לא השתנה. נוספו קולות למיפלגות, ירדו מיפלגות, זה נמשך. או ר"ש קמה ור"ש הלכה, ומפ"ם גדלה, מפ"ם קטנה. אבל היסודות הגדולים האלה נשארו.

לכן אני לא בטוח שמה שאתה אומר שיק רח אמנם יקרה, אבל אני גם לא יכול להוציא מכלל אפשרות, שאלות אחרות תעלינה, למשל שאלות כלכלה. הן חשובות גם היום, אבל הן ככל זאת מישניות כמו שאמרת. לרעתי יש לתן חשיבות רבה יותר ממה ש אנחנו מוכנים לתת להן, ומה שאנחנו יכולים להעניק להן.

במצע הליכוך מדובר על כלכלה ליברלית וחופשית. האם כל בוחריהליכוך מצביעים בעד הליכוך בגלל כלכלה ליברלית וחופשית? או שגם בליכוך יש אנשים שמעדיפים כלכלה מכוונת, כלכלה פרוטקציוניסטית במובן הכלכלי — זאת אומרת לעודד הגנה על תוצרתהארץ, ולעודד הגנה על סקטור כזה ועל סקטור אחר. באופן יסודי לא, אנחנו בליכוך כתבנו ולמדנו, לימדנו את הכלכלה החופשית. נכון שזה לא הנושא המרכזי היום, לכן הרבה אנשים עשויים להצביע בעד ה ליכוך, גם אם לא מסכימים איתו לאימפעט שיש הכלכלי.

אחוז דבר נכון במיפלגתהעבודה. מה נאמר שם? לכאורה זה סוציאליסטים, אך למעשה כבר שכחו את זה מומז. ובאמת, אם השאלות תעלינה, ואם שינויהמיפלגות יהיה עניין גמיש מאוד — מה שלא תמיד קורה — יכול להיות שיהיו מיכנים אחרים בארץ בתחום המפלגת. אבל ראינו לאימפעט שיש

מילך ולא בן מילך!

על תנועה שהיא תנועה רחבה יותר גדולה. היא שונה במהותה, היא גדולה. היא לא תנר עה על אותה תשתית ובסיס שהיתה תנועהחירות בתחילתה. היא התרחבה מאוד, וזה כמעט מיותר לומר שאני מאוד שמח על כך, אחרת היינו מאוד נחמדים באופוזיציה.

● **זוהי בעצם ההצלחה הגדולה של ...**

של מנחם בגין. בשנות ה-50 וה-60.

● **של מנחם בגין, שקלט את הכוח הארצותהמיוזרה.**

מאקצורלי של בני העלייה החדשה.

נכון.

● **אם כי עוד בימי ז'בוטינסקי זה היה כך. בשכונות של תל-אביב,**

התיקוה ופלורנטיין.

או בירושלים באותן שכונות.

● **גם בירושלים.**

אגב, השכונות הרתיות, גם הרתיות. הן שכונות הרתיות וגם בני ערותהמיוזרה, הספרדים והטורים, במיפלגות אחרות נראו יוצאירדוף, מחוץ למתנה. היו ממנים להם ראשיעדה, שהוא האיש שטיפל בהם. חחרות, וגם באצ"ל קודם לכן, זה לא היה אף פעם. וזה באמת הצלחה גדולה.

● **אפשר לומר שכוחו של בגין היה**

אבל על בסיס אידאולוגי, אל תשכח את זה. לא על בסיס תועלתני, לא רק על בסיס חילופי-שילטון. בגין היה האיש שיותר מאחד רים חשף והדגיש את האידאולוגיה שלו בכל גאום. בגין לא אמר להם: רבותי, בואו אלי, אני אסדר לכם את המישרות שאתם רוצים. לא, הוא אמר להם: בואו אלי בשביל ארץ ישראל השלמה, שלמות המולדת, תבואו אלי בשביל כל הרברים האחרים, גם החברתיים והכלכליים כוודאי.

● **במרכז האידאולוגיה של הליכוך עומדת הבעיה של שלום ומילי-חמה, ארץ-ישראל השלמה, יהודים וערבים וכו'.** היא מאפילה ברגע על שאלות חברתיות. אם אנחנו יכולים לחזות מצב שבו השאלה הזאת תאבד את מרכזיותה, מפני שיהיה מצב של שלום בארץ, איזו דמות תהיה לליכוך אז?

יש מי שמחילים לדבר על ה ליכוך בעתיד בעל תנועה שמרנית קלאסית, משהו כמו המיפלגה ה רפובליקאית האמריקאית, המיפלגה הגוליסטית בצרפת, הדמוניצרטית הגרמנית או האיטלקית.

אני חושב שההשוואת האלה הן מסוכנות, כמו כל ההשוואות, כי המצב שלנו הוא מאוד שונה. גם כאשר יהיה פה שלום, אם ירצה

גם אם תהיה התקרבות גדולה, לא נקרא לזה שלום. נקרא לזה אולי השלמה, או התייצבות לכיוון לאימילחמתי של המיוזרה. התיכוך יחסי יהודים וערבים — אני עדיין לא רואה מצב שבו השאלות הלאומיות לא תעמודנה במרכז, אולי יחד עם אחרות. כי אנחנו שואלים לא רק שאלות של מילחמה ושלום. יש שאלות הוהות הלאומית, שאלות ה תרבות הלאומית, שאלות הקשורות במדינה מעורבת, עם ערבים. זה עם שמתהווה, עם שיש לו עלייה, עם ערבים יש ממנו ירידה, עם שקובע את הבסיסים שעליהם הוא רוצה לבנות מדינה להרבה דורות.

אני לא חושב שאפשר להגיע למצב שפה השאלה היחידה תהיה מידת ההשקעות או אחוז האבטלה. זה קיים באירופה היום. כי אנגליה אין להם שאלות קיומיות. או בהולנד.

השאלות שם הן באמת שאלות של רווחת האדם. אולי הם אנשים מאושרים, שהשאלות הלאומיות ירדו אצלם מעל הפרק. אני לא רואה שזה עומד לקרות אצלנו, גם כאשר נגיע להסכם בחזית המיוזרה, ושלום — כמו שאני רוצה בגבול ירדן, או כמו שמישהו אחר רוצה בגבול אחר.

● **השאלה היא אם אתה קואי ליציה רחבה, שייצר מנחם בגין, שי גרמה למהפך של 77, תחזיק מעמד במצב שבו הבעיה הלאומית לא**

למיפלגות כוחהישרדות רב מאוד, ולפעמים משנים תכנים ומשנים מדיניות עוד לפני שמשנים את המיסגרת המיפלגתית, בעיקר מיסגרות בעלות דבק חזק. יש דבק איגוני, כמו מיפלגתהעבודה, שהאירגון והכוח הר ביקו אותה ביהר גם במשברים קשים מאוד. ובליכוך יש איזה דבק שהוא גם אידאולוגי, ונדמה לי גם דבק במישור התחושתי, הריגשי, שזה אנחנו, זה שלנו, קבוצה די גדולה בציבור.

● **זאת אומרת שהליכוך יכול להשתנות מבפנים, ולשמור על מיסגרתו הרף השינויים.**

תלוי במה מדובר. אני לא חושב שהליכוך יכול להשתנות ביסודות האידאולוגיים אבל ראשים שלו. באופן תיאורטי הכל יתכן, אבל זה לא נראה לי סביר, בשום אופן. האם בנוש אים שהם היום לא נראים מרכזיים יכולים להיות רחוק מדי מהומנים שבהם הדברים האלה אולי ירחשו, כדי לקבוע עמדה.

● **יש כיום בליכוך שני מגמות יסוד: אחת המזוהה עם שרייהחישוי קים, מגמה להקצנה לאומנית אפילו, המובילה את הליכוך ימינה, עד אל קצה הקונסנזוס הלאומי ומעבר לזה;**